

„Élni itt hogy lehet?”

Beszélgetés Csákányi Eszterrel

Tom Waits, Lou Reed, Ute Lemper, Ella Fitzgerald, Louis Armstrong... néhányan a legnevesebbek közül, akik Kurt Weill zenéjét önálló estjeiken és lemezeiken előadták. A Weill-estek divatját még annak idején a zeneszerző felesége és dalainak leghívebb tolmácsolója, Lotte Lenya indította el. Az első önálló magyar nyelvű Weill-estre az elmúlt héten került sor a Katona József Színházban, Ascher Tamás rendezésében. Énekel, mesél és Lotte Lenyát alakítja: Csákányi Eszter.

– Nálunk ez az első Weill-est, szerte a világon azonban már jó ideje reneszánszát éli Weill muzsikája. Önt most miért inspirálta ez a szerző?

– Természetesen tudtam azokról a nagy előadókról, akik Weillnek eddig külön figyelmet szenteltek. Hallottam Milva és Ute Lemper estjeiről – az utóbbinak legalább öt olyan CD-je is megjelent, amelyen Brecht és Weill dalait énekl. Érdekes módon idősebb, negyvenes nőknek jut eszükbe, hogy ezzel foglalkozzanak. Lemper, Milva és Marianne Faithfull, aki most érkezik Magyarországra egy Kurt Weill-műsorral – mindnyájan elmúltak negyvenévesek. Ez bizonyára nem véletlen; ez a korosztály, úgy látszik, jobban megértik Weillt, izgalmasabbnak találja a dalait. Az én „Weill-történetem” egyébként úgy kezdődött, hogy egyszer a tévében felkértek, énekeljek el tőle egy dalt. A Surabaya Johnny-t választottam, mire megpróbáltak lebeszélni, merthogy a műsorban csupa vidám dal hangzik majd el, én azonban ragaszkodtam ehhez a számhoz. Az adás előtt volt egy próba, majd jött a felvétel, ami után odajött hozzám az egyik műszakis srác és azt mondta: nem hitte volna, de egész este a Surabaya Johnny-t dúdolta. És azt hiszem, Weill pontosan ezt akarta elérni. Olyan kegyetlenül belemászik az ember fülébe, agyvelejébe a muzsikája, hogy aki egyszer hallotta és ráérezett, sosem fogja elfelejteni. És amikor ez a srác így reagált az adás után, akkor éreztem meg, hogy nekem ezzel kellene foglalkoznom. Belemerültünk egy örületes munkába – még ma sem vagyunk kész vele, folyamatosan alakul az egész és további nyolc számmal fog bővülni az est, tehát még nincs lezárva teljesen.

– Hogyan választotta ki a dalokat és idézeteket, amelyek műsorára kerültek?

– Weill két évet élt Párizsban, majd Amerikába emigrált, s ez idő alatt rengeteg dalt írt. A magyar közönség általában csak a Koldusoperát, a Mahagonnyt és a Happy Endet ismeri; többi dalát azonban, amelyek nem ezekben a színpadi művekben szerepelnek nemigen hallotta. Pedig a nálunk sokat előadottakon kívül Weill még harminc-negyven nagyobb művet és rengeteg songot írt. Azt akartuk hát, hogy az emberek megismerhessék a Szeptemberi dalt, vagy a Youkalit. Szerettük volna, ha a slágergyanúsabb dalokon keresztül a nézők kicsit közelebb kerüljenek a szerzőhöz is. A prózarészletek Kurt Weill és felesége, Lotte Lenya levelezéséből kerültek színre.

– Egy másik Weillt ismerhetünk meg az ön előadásában. Nem annyira a politikus, mint inkább a lírai szerzőt.

– Valóban van számos lírai száma, ugyanakkor mindegyikben van egy „csavar” is, s ezáltal mégsem válnak szentimentálissá. Weill minden dala külön sors, külön élet. Semmilyen szöveg nem hangzik el kétszer, négy-öt versszakon keresztül sorsokba, életekbe tekinthetünk bele kicsit humorosan, kicsit kegyetlenül. Az olyan daloktól, melyeknek mindig ugyanaz a refrénje, megőrülök, mert nem tudnak többet kifejezni. Weill nem ilyen. A dalokat fordító **Eörsi István** mondta, hogy jóval nehezebb dolga

volt, mint ha egyéb, más slágerszövegen dolgozna, mert Weill minden egyes dala külön költemény. Ezeknek a daloknak igényes és komplikált a nyelvezete, roppant nehéz őket megtanulni, de ha egyszer belekerülnek az ember fejébe, már nem lehet őket elfelejteni.

– Egy szerelem történetét tárja elénk ez az est, Weill életének krónikáját? Kit játszik Csákányi Eszter voltaképp?

– Egy színésznő, aki esetleg lehet Csákányi Eszter is, bejön a színpadra próbálni, egyszer csak átalakul, és olyan dolgokat közvetít számunkra, amelyek nagyon hasonlítanak a saját világszemléletéhez és filozófiájához. Például, hogy „miért vonzódnak a tehetséges férfiak a csúnya nőkhöz?” Ez egy érdekes téma, és nagyon fontos, hogy az ember ezt ki meri mondani, fel meri vállalni. Nem tudom, láttak-e képeket Lotte Lenyárol – valóban nem volt szép, hihetetlenül vagány, nagy orrú, nagy állú, kemény és izgalmas asszony volt. Ugyanakkor – láttam színpadi fotóit is – egyszerűen meg tudott szépülni. Bejön tehát a próbaterembe egy színésznő és kitombolja magát. Hol a magányról énekel, hol a társtalanságról, hol a szerelemről. Megpróbáltunk úgy válogatni, hogy ne legyen sok egyforma történet, hanem inkább egy „energiavulkán” kitöréseit érezze a néző, amely gyomron vágja őt ezekkel a dalokkal. Nőkről és utcalányokról szól az est – akik bölcsen visszaemlékeznek múltjukra, asszonyi sorsukra –, ugyanakkor erőt ad az embernek: ha már egyszer ilyen az élet, próbáljuk humorral és rálátással megúszni.

– Mintha a legtöbb dal az Élni itt hogy lehet? címűre rímelve...

– Ha valami rossz ér minket, talán nem csak az az egyetlen választás, ha berúgunk, megverjük a feleségünket vagy kiugrunk az ablakon, hanem az, hogy esetleg megpróbálunk értelmesebben tovább élni. Kurt Weill tud olyasmiket mondani, hogy el kell gondolkodnod: miért lenne jobb, ha lehajtott fejjel elvonulsz? Próbálj inkább életben maradni. Talán az embereknek éppen erre van szükségük, hogy tömören és egyértelműen a szemükbe vágják: igen „előbb zabáljunk, aztán jöhet a morál”, mert ha nem, éhen döglünk. Nagyon egyszerűnek tűnik ez a gesztus, miközben nagyon szomorú is – de hihetetlen erőt tud adni. Weillen keresztül eljutottam újból az akarásig, a harcig, odáig, hogy mégiscsak képes leszek végigcsinálni. És ezt az energiát szeretném közvetíteni.

– Nem okozott önnek gondot a zenei kifejezés? Ezek a dalok már csak énektechnikai szempontból sem éppen könnyűek.

– Hogyne, zeneileg is örületes megmérettetés; nem tudtam volna végigcsinálni az előadást Sötér Magda és Flohr Mária énektanárnők nélkül, bár mindig tanultam énekelni, hiszen Kaposváron sok zenés darabban játszottam. Mégis kételkedtem, képes vagyok-e egyedül egy egész estét végigénekelni. De úgy tűnik, hogy megy a dolog – még ha a mikroportom nem is működik mindig, mint épp a premieren sem. És nem utolsósorban: ezzel az esttel egy régi vágyam teljesült, Brecht–Weill-darabban ugyanis eddig csak egyszer játszottam életemben.

Pászt Patricia